

УДК 130.122

*Василь Попков***ПРО РОСІЙСЬКУ ДУХОВНІСТЬ З ЛЮБОВ'Ю**

**(Відгук на монографію Антуана Аржаковського
«Журнал «Путь» (1925 – 1940). Покоління російських
релігійних мислителів в еміграції»)**

Зізнаюся, сам я на початку 90-х років, коли було опубліковане репринтне видання першої добірки шести випусків журналу «Шлях», під впливом «Шляху» спробував написати нарис про духовні шукання російських релігійних мислителів. Однак бурхливі події, викликані розпадом СРСР, формуванням нових політичних структур і еліт, власна втягнутість у політичний вир не дали можливості цю спробу здійснити. Більш одного дня цей журнал не одержував належного резонансу в суспільній думці України, Росії, інших країн пострадянської епохи.

Видана французьким дослідником Антуаном Аржаковським книга є німим докором нам, представникам слов'янської духовної традиції, що так неуважно поставилися до власної скарбниці думки і духу. Монографія «Журнал «Шлях» (1925-1940). Покоління російських релігійних мислителів в еміграції» у багатьох відносінах є унікальною.

По суті, вперше в історії російської духовної думки був здійснений глибокий комплексний аналіз усього змісту журналу (61 номер), що донині поціновується як одне з видатних досягнень російської духовної думки із кола російської еміграції.

Автор не тільки докладно проаналізував і класифікував опубліковані статті, але підняв велику джерелознавчу базу з даними про авторів журналу, з оцінками історичної ролі російських релігійних мислителів у російській і західній літературі.

Автор по суті справи розробляє власну методологію дослідження, розглядаючи журнал «Шлях» як місце історичної пам'яті і як живу творчу передумову до осмислення духовних процесів нашого часу.

А. Аржаковський прослідковує еволюцію журналу від етапу захоплення соціально-релігійним модернізмом до етапу, пов'язаного з посиленням поконформістських позицій і далі до етапу, ознаменованого осмисленням парадигми Духа.

Монографія передає атмосферу безупинного і напруженого інтелектуального пошуку повної духовної самовіддачі, що була притаманна авторам журналу «Шлях».

Автор досліджує загальний історичний контекст, у якому формувалося покоління російських релігійних мислителів першої половини ХХ століття. Він позначає ряд загальних рис, що об'єднали цих дуже своєрідних з яскраво вираженою творчою індивідуальністю авторів. До цих рис належить загальний потяг до неославізму, духовна критика революції одночасно з критикою західного менталітету, а також порівнювана відкритість стосовно теоретичної думки євразійців.

Французькому дослідникові вдалося рельєфно позначити своєрідність російського релігійного мислення на тлі неокантіанства, неогегельянства, феноменології.

Предметно досліджуються різні системи російського міфологічного мислення, розкриваються проблеми антиномічності, есхатологізму, теофіцеї, аналізується російська антропологія і космологія, різні типи еклезіологічних побудов.

А. Аржаковський серйозну увагу приділяє своєрідності екуменічної позиції авторів «Шляху», що виразилося у суперечливому ставленні до католицького Риму, до ідеї неовізантизму і неокантіанства.

У монографії дана широка панорама суспільної діяльності авторів журналу в бурхливих перипетіях ХХ століття, особливо напередодні й у самий розпал II світової війни.

Спеціальна частина роботи присвячена драмі розколів, зіткнень позицій як у російському емігрантському середовищі, так і в співтоваристві авторів «Шляху».

Завдяки книзі ми знайомимся з новими, невідомими раніше сторінками з життя і діяльності С.М. Булгакова, Л.І. Шестова,

В. Касіана, Г.П. Федотова, Г.Ф. Флоровського, С.Л.Франка, В.Н.Ільїна, А.В. Карташова, М.О. Лоського, Б.П. Вишеславцева, В.В. Зеньковського, Н.М. Зернова, Л.П.Карсавіна, Матері Марії і багатьох інших мислителів.

Багато й обґрунтовано автор говорить про М.О. Бердяєва, ініціатора і натхненника журналу «Шлях», людину, яка, по суті, перетворилася в зосередження інтенсивного і суперечливого, часом бурхливого і конфліктного духовного життя кращих представників російської еміграції.

Книга багатопланова, має багато шарів і вимірів, що заслуговують окремого заглибленого і систематичного вивчення і, що найважливіше, написана вона з любов'ю, проникливим відношенням тонкого цінителя до російської духовної спадщини. Впевнений, ця монографія може стати тим мікрокосмом, від якого будуть народжуватися нові й нові сузір'я, що збагачують російську, спільно-слов'янську і загальносвітову духовність.